

2021-09-14

Justitiedepartementet
ju.L2@regeringskansliet.se
Diarienummer JU2021/01883

FSS remissvar angående Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36)

Föreningen Sveriges socialchefer (FSS) har på remiss för yttrande fått betänkandet avseende, Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36). Yttrandet ska inkomma till justitiedepartementet senaste den 8 oktober 2021.

Om FSS

FSS är en partipolitiskt obunden förening som företräder cirka 400 socialchefer i landet. Utifrån vår profession och tillgänglig kunskap verkar vi för utveckling av den svenska välfärdsmodellen.

FSS synpunkter i korthet

FSS har i huvudsak inga invändningar mot förslagen utan ser att de föreslagna förändringarna bidrar till en förenklad process där huvudmännen har större del i ställföreträdarskapen om den enskilde så önskar. Utbildningsinsatserna kommer sannolikt att ha en positiv inverkan på kunskapsnivån hos ställföreträdarna vilket i sin tur kommer att gynna kvaliteten i uppdraget. Förslagen innebär en kostnadsökning för kommunerna vilka behöver kompenseras.

Utredningens huvudförslag

Utredningens uppdrag har ytterst syftat till att säkerställa att de människor som är i behov av en ställföreträdare ska kunna lita på att de får den hjälp och det stöd de behöver. I uppdraget har ingått att se över reglerna på området med syftet att de ska vara moderna och rättssäkra.

Betänkandet innehåller förslag om att inrätta en ny myndighet med ett övergripande informationsansvar, förenkla processen att tilldelas en god man genom att överflytta beslutandet till överförmyndarnämnderna, inrätta möjlighet till tjänsteställda gode män, skapa obligatoriska introduktionsutbildningar för ställföreträdare samt att huvudmannen generellt ska ha en större insyn och påverkan på ställföreträdarskapet. Förslagen innebär en kostnadsökning för kommunerna.

Uppdraget har inte omfattat att se över systemet gode män och förvaltare som helhet utan inriktningen har i stället varit att uppmärksamma områden där det finns problem och brister, med fokus på ett antal i direktiven särskilt utpekade frågor.

Det övergripande syftet med utredningens förslag är att åstadkomma förbättringar för de personer som har behov av en god man eller förvaltare.

Något mera preciserat syftar förslagen bland annat till att åstadkomma:

- bättre stöd till och stärkt ställning för huvudmännen
- bättre möjligheter att rekrytera och behålla kompetenta ställföreträdare
- bättre förutsättningar för ställföreträdare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt
- högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet
- bättre styrning och tillsyn över landets ställföreträdare och överförmyndarverksamhet
- effektivare beslutsfattande i ärenden om godmanskaps
- ökade förutsättningar för att över tid behålla det ideella inslaget i ställföreträdar-systemet.

FSS yttrande

Yttrandet från FSS sammanfattas med kommentarer inom några, för socialtjänsten, särskilt prioriterade områden.

Ny statlig myndighet

Betänkandet innebär ett förslag om att en ny statlig myndighet ska införas utöver de sju länsstyrelser som utövar tillsyn. Myndigheten ska syfta till att säkerställa att de som behöver god man eller förvaltare ska få den hjälp och det stöd den enskilde har rätt till. Myndigheten föreslås vara rådgivande utan tillsynsansvar och tillsynen ska ligga kvar hos de redan ansvariga länsstyrelserna. Myndigheten ska verka för samsyn inom landet och föreslås även inrätta ett forum för samverkan samt ta fram nödvändiga föreskrifter och allmänna råd samt gemensamt utbildningsmaterial.

FSS kommentar

En ny samordnande och rådgivande myndighet kan bidra till att skapa tydlighet i uppdraget och även ge råd till de myndigheter som kommer i kontakt med ställföreträdare och huvudmän. Socialtjänsten möter ofta huvudmannen och ställföreträdaren i dennes uppdrag och det kan vara värdefullt att kunna hänvisa till myndigheten, utöver överförmyndaren, vid otydligheter och frågor. FSS ser även positivt på förslaget att myndigheten ska skapa det utbildningsmaterial som kan komma att behövas vid de föreslagna introduktionsutbildningarna.

Huvudmannen i fokus

Ny lagstiftning har tillkommit gällande anhörigbehörighet och framtidsfullmakt vilket innebär flera former av ställföreträdarskap. God man/förvaltarskap är därför inte längre den enda möjligheten att tillvarata någons intressen som blivit av med sin rättskapacitet eller som väljer att inte utnyttja den. Betänkandet föreslår därför att godmanskaps inte ska förordnas när någon mindre ingripande åtgärd är tillräcklig. Utredningen föreslår också att det ska vara möjligt att huvudmannens vilja att använda pengar till välbefinnande ska kunna mötas av utsedd ställföreträdare.

Det föreslås även ett förtydligande att huvudmannens vilja eller förmodade inställning ska beaktas vid utövandet av ställföreträdarskapet.

FSS kommentar

FSS ser positivt på att det förtydligas att mindre ingripande åtgärder har företräde för att undvika konflikter i lagstiftning mellan god man och exempelvis anhörigbehörighet. Processen att tillförordna en god man kan dra ut på tiden och i vissa fall

är det onödigt när huvudmannen redan har anhöriga eller en godkänd fullmakt för uppdraget.

Det är även positivt att beaktandet av huvudmannens vilja ska förtydligas i lagstiftningen. Ett ytterligare positivt exempel på förtydligande är att välbefinnande förs in som exempel på vad huvudmannens pengar kan användas till. FSS delar uppfattningen om att ställföreträdarens fokus ibland blir på att spara så mycket pengar som möjligt men att huvudmannen ibland hade mått bra av att få njuta av vardagen och kunna unna sig någonting utöver det basala om denne så vill.

Tydlighet i uppdraget

Lagförslaget innehåller flera förslag som kan bidra till att tydliggöra uppdragets innebörd för god man och förvaltare. Bland annat föreslås att:

- Ställföreträdaren regelbundet ska informera huvudmannen om uppdraget och verksamheten
- Överförmyndaren ska informera huvudmannen om när granskning av uppdraget har genomförts
- Överförmyndaren ska ha en lagstadgad skyldighet enligt serviceskyldigheten att ge stöd och hjälp till ställföreträdare
- Överförmyndare ska ge tilltänkt ställföreträdare information om vad uppdraget innebär innan tillsättande
- Obligatoriska introduktionsutbildningar och fördjupade utbildningar vid behov ska införas
- Föreskrifter och allmänna råd tas fram av den nya myndigheten.

FSS kommentar

Det finns exempel på att ställföreträdare i vissa fall har agerat på ett sätt som inte överensstämmer med uppdraget. I vissa fall har god man överskridit sina befogenheter genom att prata över huvudet på huvudmannen. I andra fall har god man inte agerat tillräckligt omfattande eller snabbt nog för att tillvarata huvudmannens intressen. Att ställföreträdaren måste informera om uppdraget samt att överförmyndaren ska informera om när granskning har genomförts gör att huvudmannen har större möjlighet att själv bevaka att uppdraget utförs på rätt sätt och i enlighet med hans intressen.

FSS ser att utbildningarna kan bidra till en tydlighet och insikt i vad uppdraget innebär innan förordnandet beslutas vilket i förlängningen kan skapa ett bättre företräderskap för huvudmannen. Även de allmänna råden och föreskrifterna skulle vara ett bra tillskott i verksamheten.

Organisation och ansvar

I förslaget föreslås flera organisatoriska förändringar och ändringar i ansvarsfördelning. Bland annat föreslås att:

- Överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen (tidigare kunde en ensam överförmyndare finnas i kommunen)
- Överförmyndarnämnden tar över beslutanderätten av godmanskap från domstolen. Förvaltarskap eller ärenden där någon motsätter sig godmanskap ligger kvar för domstolsprövning
- Ett nationellt register av ställföreträdare och huvudmän ska införas

FSS kommentar

FSS anser att det ligger i huvudmännens intresse att processen att få en god man förordnad går så snabbt och smidigt som möjligt. Att införa en obligatorisk nämnd på området är därför ett steg i att rättssäkra när överförmyndarnämnden föreslås ta över ansvaret för förordnandet och blir första beslutandeinstans.

Ett nationellt register skulle underlätta hanteringen av vissa ärenden då intyg på ställföreträdarskap ibland kan ta tid att få fram. Ett digitalt system hade bidragit till en effektivare process och bättre handläggning för den enskilde.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget i sin helhet förväntas innebära en ökad kostnad för kommunerna på 200 miljoner kronor årligen (de första åren något lägre). SKR gör dock bedömningen att kostnadsökningen kommer ligga runt 390 miljoner kronor årligen för kommunerna.

Det är framför allt övertagandet från domstolarna av förordnandet av god man, utbildningsinsatserna samt organisatoriska förändringar för de kommuner som nu har en ensam överförmyndare som kommer bidra till ökningen. Detta föreslås kompenseras med statsbidrag (170 mkr för år 2023–2026, därefter 200 mkr för år 2026 och framåt), delfinansierat genom en överföring från Sveriges Domstolar.

FSS kommentar

FSS ser vikten av att kommunerna kompenseras fullt ut för den faktiska kostnadsökning som förslaget innebär.

För Föreningen Sveriges socialchefer

Monica Persson, ordförande

Föreningen Sveriges socialchefer är en partipolitiskt obunden förening som verkar för utveckling av den svenska välfärdsmodellen. Vi bedriver påverkansarbete inom socialpolitiska frågor och arrangerar den årliga konferensen Socialcheferdagarna. Läs mer på socialchefer.se och socialcheferdagarna.se.